Mazateca

El **mazateca** o **llengües mazateques** és una macrollengua o grup de llengües ameríndies estretament emparentades parlades a Mèxic, parlades pels mazateques al nord de l'estat d'Oaxaca i en algunes comunitats dels estats de Puebla i Veracruz.

Formalment el mazateca no és una llengua homogènia, sinó que consta d'un conjunt de varietats lingüístiques que podrien considerar-se llengües diferents a causa del grau divergència existent entre ells. Una part de les varietats es parlen a la regió amb els límits de Puebla-Oaxaca a Mèxic; es troben en aquesta més de 6 variants destacades les dels municipis de Mazatlán, Flores Magón i Huautla de Jiménez. La variant més comuna és la de Mazatlán (ja la majoria són semblades a aquesta),però s'usa en l'ensenyament la de Huautla de Jiménez.

Mazateca

En Ngixo	
Tipus	família lingüística, llengua i llengua viva
Parlants	
206,559 (2005)[1] principalment a Mèxic	
Rànquing	-
Parlat a	Oaxaca, Puebla, Veracruz
Autòcton de	Oaxaca i Estat de Puebla
Classificació lingüística	
Otomang	
Otomang oriental	
llengües popolocanes	
mazateca	
Característiques	
Institució de normalització	SEP
Codis	
ISO 639-3	mau (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=mau)
Glottolog	maza1295 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/maza1295)
IETF	mau

Contingut

Nom de la llengua

El terme "mazateca" és un exònim d'origen nàhuatl. No obstant això, els propis mazateques prefereixen usar el terme *Ha shuta Enima* (o altres variants), com autònim, expressió que significa 'treballadors de les muntanyes, gent de costums humils'[2]

Estatus oficial

Aquesta llengua juntament amb totes les llengües indígenes de Mèxic i l'espanyol van ser reconegudes com a "llengües nacionals" a causa de la Ley General de Derechos Lingüísticos de los Pueblos Indígenas promulgada i publicada l'any 2003.[3]

Classificació

Des del punt de vista filogenètic constitueixen una divisió del grup popoloca de les llengües otomang juntament amb el popoloca, l'ixcateca i el chocho. Daniel Garrison Brinton va ser el primer a proposar una classificació de les llengües mazateques, que ell va agrupar amb les llengües zapoteques i les llengües mixteques.[4] En 1892 va revisar la seva pròpia classificació i va suggerir que de fet el mazateca era relacionat amb les llengües chiapaneca-mangue i txibtxa.[5]

Els primers treballs comparatius de Morris Swadesh, Roberto Weitlaner i Stanley Newman van establir les bases per als estudis comparatius otomang, i l'alumna de Weitlaner María Teresa Fernandez de Miranda fou la primera a proposar la reconstrucció de les llengües popolocanes en la que si bé hi citava el mazateca, després la va deixar fora de la reconstrucció.[6]

Els treballs posteriors de la membre del Summer Institute of Linguistics Sarah Gudschinsky van donar una reconstrucció total inicial del proto-mazateca (Gudschinsky 1956) i posteriorment del Proto-Popolocano-Mazateca (Gudschinsky 1959) (llavors conegut com a Popotecano, un terme que no va quallar).

Varietats

La classificació estàndard ISO 639-3 (http://www.sil.org/iso639-3) enumera vuit parles mazateca i reben els noms de les viles on són parlades:

- *Mazateca Chiquihuitlán* (2.500 parlants a San Juan Chiquihuitlán. Força divergent de les altres varietats.)
- Central
  - *Mazateca de Huautla* (50.000 parlants. Dialecte de prestigi parlat a Huautla de Jimenez).
  - *Mazateca d'Ayautla* (3.500 parlants a San Bartolome Ayautla. Força semblant a l'Huautla.)
  - *Mazateca de Mazatlán* (13.000 parlants a Mazatlán i viles dels volants. Quelcom semblant a l'Huautla.)
- *Mazateca d'Eloxochitlán* o Mazateca Jeronimo (34.000 parlants a San Jerónimo Tecóatl, San Lucas Zoquiapan, Santa Cruz Acatepec, San Antonio Eloxochitlán i altres viles. Quelcom semblant a l'Huautla.)
- *Mazateca d'Ixcatlán* (11.000 parlants a San Pedro Ixcatlan, Chichicazapa, i Nuevo Ixcatlan. Quelcom semblant a l'Huautla.)
- *Mazateca de Jalapa* (16.000 parlants a San Felipe Jalapa de Díaz. Quelcom semblant a l'Huautla.)
- *Mazateca de Soyaltepec* (23.000 parlants San Maria Jacaltepec i San Miguel Soyaltepec. Quelcom semblant a l'Huautla.)

Segons l'INALI, les variants del mazateca són:

- Mazateca del nord-oest o *en nexijen*
- Mazateca de la presa bajo o *en ningotsie*
- Mazateca de l'est bajo o *ntaxjo*
- Mazateca del sud o *nne nangui ngaxni*

- Mazateca del sud-est o *enre naxinanda nguifi*
- Mazateca d'Eloxochitlán o *en ngixo*
- Mazateca del centre o *enna (del centro)*
- Mazateca del sud-oest o *ienra naxinandana nnandia*
- Mazateca de Huehuetlán o *an ndexu*
- Mazateca de Tecóatl o *enna (de Tecóatl)*
- Mazateca de la Presa alto o *enna (de la presa alto)*
- Mazateca de l'oest o *enna (del oeste)*
- Mazateca del nord o *en naxo tota/en nda xo*
- Mazateca de Ocopetatillo o *en ndaja*
- Mazateca d'Acatepec o *en naxi llanazo*
- Mazateca de Puebla o *an xo'boo*

Els estudis d'intel·ligibilitat mútua entre les comunitats de parla mazateca revelen que la majoria són relativament propers però prou diferents perquè els programes d'alfabetització hagin de reconèixer les normes locals. Les varietats de Huautla, Ayautla i Mazatlán són al voltant del 80% mútuament intel·ligibles; Tecóatl (Eloxochitlán), Jalapa, Ixcatlán i Soyaltepec són més distants, a +70% d'intel·ligibilitat amb Hautla o amb altres. Chiquihuitlán és divergent.[7]

En 2005 hi havia més de 200.000 parlants de mazateca segons l'INEGI (http://www.inegi.gob.mx/est/contenidos/espanol/sistemas/conteo2005/datos/00/pdf/cpv00_li_3.pdf). Aproximadament el 80% d'aquests parlants coneixen i usen l'espanyol en determinats casos. No obstant això, molts nens mazateques saben poc o res d'espanyol quan entren a l'escola.

Descripció lingüística

Com altres llengües otomang, les variants de mazateca són llengües tonals. De fet la tonalitat fa que puguin existir formes xiulades d'aquesta llengua.

Vocals

Hi ha considerables diferències en el nombre de vocals en diferents varietats mazateques. El mazateca de Huautla de Jímenez Mazatec té només quatre contrastant qualitats vocals /i e a o/, mentre que la de Chiquihuitlán en té sis.[8]

El mazateca de Jalapa té un sistema bàsic de cinc vocals frontals obertes i tancades, amb una vocal mitjana addicional [o]. Vocals addicionals distingeixen els tipus de fonació oral, nasal, entretallada i estrident. Hi ha alguna evidència que també hi ha síl·labes balístiques que contrasten amb les no balístiques.

	Anterior				**Posterior**			
	oral	**nasal**	**trencada**	**Murmuri**	**oral**	**nasal**	**trencada**	**Murmuri**
Tancada	i	[ĩ]	[ḭ]	[i̤]	u	[ũ]	[ṵ]	[ṳ]
Mitjana tancada					o	[õ]	[o̰]	[o̤]
Oberta	æ	[æ̃]	[æ̰]	[æ̤]	ɑ	[ɑ̃]	[ɑ̰]	[ɑ̤]

Per altra banda. el mazateca de Chiquihuitlán Mazatec té 6 vocals i una distinció nasal. Jamieson no hi descriu una distinció fonètica trencada/murmuri però hi descriu vocals interrompudes per aturades glotals que corresponen a trencament i murmuri.[9]

	Anterior				Posterior			
	oral	nasal	interrompuda per ʔ	interrompuda per h	oral	nasal	interrompuda per ʔ	interrompuda per h
Tancada	i	[ĩ]	[ḭ]	[i̤]	u	[ũ]	[ṵ]	[ṳ]
Mitjana tancada	e	[ẽ]	[ḛ]	[e̤]	o	[õ]	[o̰]	[o̤]
Oberta	æ	[æ̃]	[æ̰]	[æ̤]	ɑ	[ɑ̃]	[ɑ̰]	[ɑ̤]

Consonants

El mazatec de Jalapa Mazatec té un triple contrast entre articulacions aspirades/sordes, sonores i nasalitzades per a totes les oclusives, nasals i aproximants. La lateral l esdevé només amb els préstecs, i la baatgant [ɾ] esdevé només amb un morfema, probablement a *ɾ. L'aspirada bilabial i oclusiva plana tambóe són fonemes marginals.*[10]

		Bilabial	Dental	Postalveolar	Velar	Glotal
Oclusiva	aspirada	(pʰ)	tʰ		kʰ	
	plana	(p)	t		k	ʔ
	prenasalitzada	ᵐb	ⁿd		ᵑg	
Africada	aspirada		tsʰ	tʃʰ		
	no aspirada		ts	tʃ		
	prenasalitzada		ⁿd͡z	ⁿd͡ʒ		
Fricativa	sorda		s	ʃ		h
Nasal	sorda	m̥	n̥	ɲ̊		
	plana	m	n	ɲ		
	modal	m̰	n̰	ɲ̰		
Aproximant	sorda			j̊	ʍ	
	plana		(l)	j	w	
	nasalitzada			j̃	w̰	
Bategant			(ɾ)			

Referències

1. INEGI, 2005 (http://www.inegi.org.mx/prod_serv/contenidos/espanol/bvinegi/productos/censos/poblacion/poblacion_indigena/leng_indi/PHLI.pdf), pàgina 41.
2. CDI (2004–2007).
3. Honorable Congreso de la Unión «Ley General de Derechos Lingüísticos de los Pueblos Indígenas (http://www.diputados.gob.mx/LeyesBiblio/pdf/257.pdf)». *Diario Oficial de la Federación* [México], 13-03-2003 [Consulta: 30 octubre 2012].
4. Brinton 1891
5. Brinton 1892
6. Fernandez de Miranda 1951
7. Egland (1978).
8. Suárez 1983:59
9. Jamieson 1977
10. Silverman et al. 1995:83

Bibliografia

- AGEE, DANIEL and MARLETT, STEPHEN «Indirect Objects and Incorporation in Mazatec». *Work Papers of the Summer Institute of Linguistics*, 30, 1986, pàg. 59–76.
- AGEE, MARGARET «Fronting in San Jeronimo Mazatec (http://www.sil.org/mexico/workpapers/scans/WS10/WS1002-AgeeM.pdf)». *SIL-Mexico Workpapers*, 10, 1993, pàg. 29–37.
- BRINTON, DANIEL G. «The American Race: A Linguistic Classification and Ethnographic Description of the Native Tribes of North and South America». ***Falta indicar la publicació*** [Nova York], 1891.
- BRINTON, DANIEL G. «On the Mazatec Language of Mexico and Its Affinities». *Proceedings of the American Philosophical Society*. American Philosophical Society, 30, 137, 1892, pàg. 31–39. JSTOR: 983207 (http://www.jstor.org/stable/983207).
- CDI (COMISIÓN NACIONAL PARA EL DESARROLLO DE LOS PUEBLOS INDÍGENAS). «Mazatecos - Ha shuta Enima (http://cdi.gob.mx/index.php?id_seccion=305)». *Información: Los pueblos indígenas de México*. CDI, 2004–2007. [Consulta: 2 maig 2007]. **(castellà)**
- COWAN, GEORGE M. «Mazateco Whistle Speech». *Language*. Language, Vol. 24, No. 3, 24, 3, 1948, pàg. 280–286. DOI: 10.2307/410362 (https://dx.doi.org/10.2307%2F410362). JSTOR: 410362 (http://www.jstor.org/stable/410362).
- DUKE, MICHAEL R.. «Writing Mazateco: Linguistic Standardization and Social Power (http://www.utexas.edu/courses/stross/ant392n_files/dukem.htm)». *Introduction to Linguistic Anthropology, Course Ant-392N*. University of Texas at Austin, n.d.. [Consulta: 29 febrer 2008].
- EGLAND, STEVEN. *La inteligibilidad interdialectal en México: Resultados de algunos sondeos* (http://www.sil.org/mexico/sondeos/G038a-SondeosInteligibilidad.htm) (PDF online facsimile of 1983 reprinting). México, D.F.: Instituto Lingüístico de Verano, 1978. ISBN 968-31-0003-1. OCLC 29429401 (http://worldcat.org/oclc/29429401). **(castellà)**
- FAUDREE, PAJA. *Fiesta of the Spirits, Revisited: Indigenous Language Poetics and Politics among Mazatecs of Oaxaca, Mexico* (http://books.google.cat/?id=ho9foxWi6xQC&pg=PA113&dq=Mazatec). University of Pennsylvania: Unpublished PhD. dissertation, 2006. ISBN 978-0-542-79891-7.
- FERNANDEZ DE MIRANDA, MARIA TERESA «Reconstruccion del Protopopoloca». *Revista Mexicana de Estudios Antropológicos*, 12, 1951, pàg. 61–93.
- GOLSTON,CHRIS & KEHREIN, WOLFGANG «Mazatec Onsets and Nuclei». *IJAL*, 64, 4, 1998, pàg. 311–337.

GUDSCHINSKY, SARAH C. «Proto-Mazateco». *Ciencias Sociales, Memoria del Congreso Científico Mexican*. Universidad Nacional Autónoma de México [Mexico], 12, 1953,

pàg. 171–74.
Gudschinsky, Sarah C.. *Proto-Mazatec Structure*. University of Pennsylvania: Unpublished MA thesis, 1956.

- Gudschinsky, Sarah C. «Native Reactions to Tones and Words in Mazatec». *Word*, 14, 1958, pàg. 338–45..
- Gudschinsky, Sarah C. «Mazatec Dialect History: A Study in Miniature». *Language*, 34, 4, 1958, pàg. 469–481. DOI: 10.2307/410694 (https://dx.doi.org/10.2307%2F410694). JSTOR: 410694 (http://www.jstor.org/stable/410694).
- Gudschinsky, Sarah C. «Discourse Analysis of a Mazatec Text». *IJAL*, 25, 3, 1959, pàg. 139–146. JSTOR: 1263788 (http://www.jstor.org/stable/1263788).
- Gudschinsky, Sarah C. «Mazatec Kernel Constructions and Transformations». *IJAL*, 25, 2, 1959, pàg. 81–89. JSTOR: 1263623 (http://www.jstor.org/stable/1263623).
- Gudschinsky, Sarah C. «Solving the Mazateco Reading Problem». *Language Learning*, 4, 1951, pàg. 61–65. DOI: 10.1111/j.1467-1770.1951.tb01184.x (https://dx.doi.org/10.1111%2Fj.1467-1770.1951.tb01184.x).
- Gudschinsky, Sarah C. «Toneme Representation in Mazatec Orthography». *Word*, 15, 1959, pàg. 446–52.
- Jamieson, A. R.. «Chiquihuitlán Mazatec Phonology». A: Merrifield, W. R.. *Studies in Otomanguean Phonology*. Arlington, Texas: SIL-University of Texas, 1977a, p. 93–105.
- Jamieson, A. R.. «Chiquihuitlán Mazatec Tone». A: Merrifield, W. R.. *Studies in Otomanguean Phonology*. Arlington, Texas: SIL-University of Texas, 1977b, p. 107–136.
- Jamieson, C. A. «Conflated Subsystems Marking Person and Aspect in Chiquihuitlán Mazatec Verbs». *IJAL*, 48, 2, 1982, pàg. 139–167.
- Jamieson, C. A. & Tejeda, E. «Mazateco de Chiquihuitlan, Oaxaca». ***Falta indicar la publicació***. CIIS [México], 1978.
- Jamieson, C. A.. «Chiquihuitlán Mazatec Postverbs: The Role of Extension in Incorporation». A: Casad, Eugene H.. *Cognitive Linguistics in the Redwoods: The Expansion of a New Paradigm in Linguistics*. Walter de Gruyter, 1996.
- Kirk, Paul L. «Dialect Intelligibility Testing: The Mazatec Study». *IJAL*. The University of Chicago Press, 36, 3, 1970, pàg. 205–211. JSTOR: 1264590 (http://www.jstor.org/stable/1264590).
- Kirk, Paul L. «Proto-Mazatec Numerals». *IJAL*. The University of Chicago Press, 51, 4, 1985, pàg. 480–482. JSTOR: 1265311 (http://www.jstor.org/stable/1265311).
- Léonard, Jean-Leo and Kihm, Alain. «Verb Inflection in Chiquihuitlán Mazatec: A Fragment and a PFM Approach». A: Müller, Stefan. *Proceedings of the HPSG10 Conference* (http://csli-publications.stanford.edu/HPSG/2010/leonard-kihm.pdf). Université Paris Diderot: CSLI Publications, 2010.
- Schane, S. A. «Vowel Changes of Mazatec». *IJAL*, 51, 4, 1985, pàg. 62–78.
- Schram, J. L. & Pike, E. V. «Vowel Fusion in Mazatec of Jalapa de Días». *IJAL*, 44, 4, 1978, pàg. 257–261.
- Schram, T. L.. «Tense, Tense Embedding and Theme in Discourse in Mazatec of Jalapa de Díaz». A: Jones, Linda K.. *Discourse Studies in Mesoamerican Languages: Discussion*. Summer Institute of Linguistics and the University of Texas at Arlington, 1979.
- Schram, T. L. & Jones, Linda K.. «Participant Reference in Narrative Discourse in Mazatec de Jalapa de Díaz». A: Jones, Linda K.. *Discourse Studies in Mesoamerican Languages: Discussion* (http://www.sil.org/acpub/repository/16506.pdf). Summer Institute of Linguistics and the University of Texas at Arlington, 1979.
- Schram, T. L.. «Theme in a Mazatec Story». A: Jones, Linda K.. *Discourse Studies in Mesoamerican Languages: Discussion*. Summer Institute of Linguistics and the University of Texas at Arlington, 1979.

- Pike, Eunice V. «Tonally Differentiated Allomorphs in Soyaltepec Mazatec». *IJAL*. The University of Chicago Press, 22, 1, 1956, pàg. 57–71. JSTOR: 1263579 (http://www.jstor.org/stable/1263579).
- Regino, Juan Gregorio & Hernández-Avila, Inés «A Conversation with Juan Gregorio Regino, Mazatec Poet: June 25, 1998». *American Indian Quarterly*. University of Nebraska Press, 28, 1/2, Special Issue: Empowerment Through Literature, 2004, pàg. 121–129. DOI: 10.1353/aiq.2005.0009 (https://dx.doi.org/10.1353%2Faiq.2005.0009). JSTOR: 4139050 (http://www.jstor.org/stable/4139050).
- Silverman, Daniel and Blankenship, Barbara, Kirk, Paul Peter Ladefoged «Phonetic Structures in Jalapa Mazatec». *Anthropological Linguistics*, 37, 1, 1995, pàg. 70–88.
- Silverman, Daniel, Blankenship, Barbara, Kirk, Paul Peter Ladefoged «Phonetic Structures in Jalapa Mazatec». *Fieldwork Studies of Targeted Languages II*. UCLA Working Papers in Phonetics, 87, agost 1994, pàg. 113–130.
- Ventura Lucio, Felix. «La situación sociolingüística de la lengua mazateca de Jalapa de Díaz en 2006». A: Marlett, Stephen A. (ed.). *Situaciones sociolingüísticas de lenguas amerindias* (PDF online publication). Lima: SIL International and Universidad Ricardo Palma, 2006.
- Weitlaner, Roberto J. & Weitlaner, Irmgard «The Mazatec Calendar». *American Antiquity*. Society for American Archaeology, 11, 3, 1946, pàg. 194–197. DOI: 10.2307/275562 (https://dx.doi.org/10.2307%2F275562). JSTOR: 275562 (http://www.jstor.org/stable/275562).
- Vielma Hernández, Jonathan Daniel «Panorama de los estudios lingüísticos sobre el mazateco (http://cuadernoslinguistica.colmex.mx/index.php/cl/article/view/56/40)». *Cuadernos de Lingüística del Colegio de México*, 4, 1, pàg. 211-272.

Enllaços externs

- Lengua mazateca (https://sites.google.com/site/lenguamazateca/)
- històries bíbliques en mazateca (http://www.jw.org/index.html?option=QrYQZRQVNlBBX)